אתרי פריחה מומלצים 29-23.3.25 (7)

שמעון כהן, חוג כלנית – simonronit@bezeqint.net
רענן דונוביץ, חוג כלנית – raanandu@smile.net.il

הביאו לדפוס: אבי שמידע, רענן דונוביץ
צילומים: שמעון כהן

————————————

תקציר: מוגשים בזאת אתרי הפריחה הבולטים בישראל לקראת סוף חודש מרץ תשפ"ה. אנו מציגים את הצמחים לפי סדר הא"ב של שמות הצמחים כשהם מסודרים לפי אזורים בארץ – מדרום לצפון. בכל מין צמח אנו מציעים, פרט לאתר המרכזי, עוד מקומות בהם ניתן לראות את הצמחים בפריחתם. בהנחיות ההגעה נעזר ב"וויז". מדרום הארץ וממערב הנגב נביא 2 מינים נדירים של מגלית: **מגלית מצרית** בשמורת השיטה המלבינה באשדוד ו**מגלית הדרום** בחבל הנגב המערבי-דנגור– היא נירים הישנה. מכרם שלום בדרום עוטף עזה, נציג את **מצילות שנהב.** את **המצילות המצויצות** נכיר מגבעות החמרה ברחובות וכמו נכיר שם ה**חומעה העטויה**; נצפין אל הגליל התחתון, אל "שמורת האיריסים" מול אזור התעשיה נוף הגליל לחזות ב**אירוס נצרתי, עיריוני צהוב** ו**קוציץ סורי.**

==========

הצמחים והאתרים המומלצים לשבוע זה הם:

1. **מגלית מצרית** – שמורת השיטה המלבינה. אשדוד
2. **מגלית הדרום** – נגב מערבי, דנגור (נירים הישנה)
3. **מצילות שנהב** – כרם שלום , דרום עוטף עזה
4. **פרג אגסי –** מול אנדרטת הצנחנים ובית אלעזרי.
5. **מצילות מצויצות** – רחובות
6. **חומעה עטויה** – רחובות
7. **איריס נצרתי** – שמורת טבע איריס נצרתי נוף הגליל, (נצרת)
8. **קוציץ סורי** – שמורת טבע איריס נצרתי נוף הגליל, (נצרת)
9. **עיריוני צהוב** – שמורת טבע איריס נצרתי נוף הגליל, (נצרת)

_____

מגלית מצרית, Hypecoum aegyptiacum, שמורת השיטה-המלבינה. אשדוד

מציאתה של **מגלית מצרית** בשמורת חולות אשדוד באביב 2009 היתה תגלית חשובה ביותר אחרי שהמין לא נאסף בישראל מזה 40 שנה. שני הגליונות האחרונים שנאספו היו מחולות חלוצה בשנת 1941 ומאז כל נסיונות חובבי הבוטניקה לאספו, עלו בתוהו.

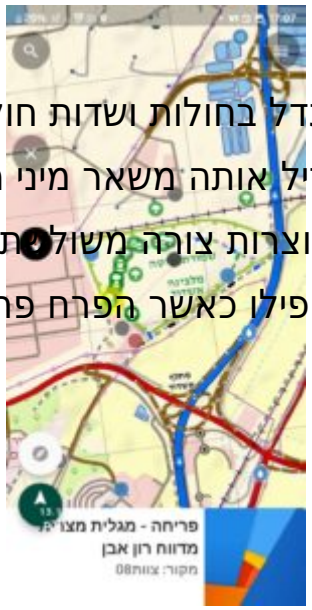
מגלית מצרית שמורת השיטה המלבינה אשדוד 18.3.25
מימין קבוצת פרחים משמאל – מקרוב צילם שמעון כהן ©

מגלית מצרית שמורת השיטה המלבינה
אשדוד 18.3.25 צילם שמעון כהן ©

<u>איך מגיעים</u> – בוייז – הקידמה 150 אשדוד, ונמשיך מזרחה עד למקום שבו לא נוכל להמשיך ברכב. (אפשר לרשום גם "שמורת טבע שיטה מלבינה אשדוד"). נחנה ונלך בכיוון צפון מזרח אל כיוון אקליפטוס גדול, לפני שנגיע אליו, כ-300 מטר מהמחסום, נמצא את מבוקשנו.

מגלית הדרום, *Hypecoum littorale*, נגב מערבי, דנגור

מגלית הדרום היא מין חד-שנתי הגדל בחולות ושדות חול בהרים גבוהים בספר המדבר וגם אדמות לס המכילות חול. קל להבדיל אותה משאר מיני המגליות בכך שכל אונות הכותרת צרות ואין להן כלל אונות צדדיות היוצרות צורה משולשת לעלי הכותרת. זהו המין הפחות אטרקטיבי מבין כל מיני המגליות ואפילו כאשר הפרח פתוח לרווחה אין הוא מושך את העין בצבע צהוב בוהק כשאר המגליות.

מגלית הדרום, דנגור, מקרוב
18.3.25 צילם שמעון כהן

<u>איך מגיעים</u> – בוויז – אנדרטת נירים (דנגור). באזור הצפוני, ברחבה, נמצא את מבוקשנו.

מצילות שנהב, *Leopoldia eburnea*, כרם שלום , דרום עוטף עזה

זהו צמח בצל הגדל במדבר אך ורק בחולות. קל להכירו בכך שזהו הצמח היחידי בישראל שהוא בעל על יחיד. מתוך החול, בוקע עמוד תפרחת חסר עלים אשר לאורכו פרחים מרובים הדומים לכאורע לפרחי זמזומית. אלא, שבמיני הסוג מצילות, פתח צינור הכותרת אינו פתוח לרווחה אלא הוא בעל שנץ מתחת לשיני הכותרת. צבע הפרחים לבנבן או כצבע השנב ומכאן שם המין. החלק העליון של הכותרת צבוע בסגול-שחור הבולט על רקע השנב של שאר אברי הפרח. הצמח שכיח בחולות עמוקים וגם בשדות חול בכל מדבריות סהרה, סיני וחצי-האי ערב.

מצילות שנהב כרם-שלום עמודי תפרחת בשלבי פריחה שונים 18.3.25 צילם שמעון כהן ©

<u>איך מגיעים</u> – בוויז "כרם שלום". מכביש 232 נפנה לכרם שלום. מעט לפני השער נפנה דרום מערבה לדרך עפר, העוקפת את הישוב. כעבור כ-350 מטר נפנה שמאלה בדרך העפר. נחנה ונחפש.

פרג אגסי, *Papaver rhoeas*, מול אנדרטת הצנחנים

ובית אלעזרי

מבין הצמחים בעלי פרחי צלחת אדומים, הפרג האגסי הוא הצמח הפורח אחרון; לאחר גלי הפריחה של כלנית, צבעוני נורית, ופרגה פורחים מיני הפרג השונים ברחבי הארץ והפרג האגסי הוא הנפוץ שבניהם. מעניין שבשדות חקלאים, במיוחד של קטניות (תלתן תרבותי, בקיה תרבותית וטופח תרבותי [= אפונה]) מופיעים באופן פתאומי מרבדי פריחה אדומים נהדרים של פריחת פרג ואיננו יודעים מהו המנגנון המביא לכך. עם פריחת הפרג, מופיעים מיני חיפושיות ממשפחת גלפירידיים, האוכלות את אבקת הפרחים וגם מזדווגות בתוכם. עם התחממות האקלים בסוף חודש מרץ, נראה את הגלפיריות (חיפושיות אבקה) קופצות ועוברות בין פרחי הפרג; אלו הם בעיקר הזכרים המחפשים נקבות להזדווג עמן. הנקבות אשר אכלו, השמינו והזדווגו, יורדות לעת ערב לקרקע, חופרות אל בין השורשים, מטילות פקעת ביצים ועושות את מה שהכי טוב לעשות מבחינה אבולוציונית, לאחר השארת הצאצים הן מתות. לפיכך בלילה ניתן למצוא בפרחים בעיר זכרי פרחיות. ושאר נפלאות הפרחים והפרחיות יופיעו ב"כתב העת כלנית" בקרוב בכתבה מיוחדת אודות הפרג האגסי.

שדה פרגים בשדה בור ברחובות צילם שמעון כהן ©

<u>איך מגיעים</u> – בוויז "אנדרטת הצנחנים". לבאים מצפון על כביש 40, נעבור את הנקודה כ-50 מטר וממזרח לנו (משמאל), לכיוון בית אלעזרי, נראה שדה אדום מרהיב.

מצילות מצויצות, *Leopoldia comosa*, רחובות

הסוג מצילות מאופיין בפרחים דמויי צינור אשר ראש הכותרת מצתמק ומשאיר פתח קטן. ב**מצילות מצויצות** קימת תופעה מיוחדת בה עוקי -הפרחים בראש התפרחת מתארכים מאד וצבעם הופך לסגול בוהק למרחוק. ארה הם פרחים עקרים היוצרים בראש התפרחת דגל הנראה למרחוק ומושך אליו מאביקים כמו זבובים ודבורים קטנות. מעניין שדגלים עקרים שכאלה, מצויים גם בסוגים אחרים של השושנתיים, כמו ב**כדן נאה**.
במחקרים שערכו חוקרים גרמניים, נמצא שזבובים וכנראה גם דבורים קטנות, נוחתים קודם על גבי הפרחים העקרים בתפרחת, ורק לאחר מכן על הפרחים הרפרודוקטיביים הנמצאים בחלק התחתון של התפרחת. במחקרים שעשינו אנו בישראל, עולה כנראה, שדבורת הדבש ודבורים בודדות גדולות הן חכמות "מספיק" כדי ללמוד ללכת לפרחים הצנועים גומלי הצוף הנמצאים בחלק האמצעי והתחתון של התפרחת.

מצילות מצויצות הוא מין שכיח כמעט בכל אזורי הארץ וגדל מהחגורה ההררית בחרמון ועד לנגב הצפוני. הוא שכיח במיוחד בהרים ומעדיף קרקעות טרה-רוסה שטופות. נדגיש כי הופעת הדגל בראש התפרחת מופיע גם בכיחות נמוכה במינים נוספים של מצילות כמו ב**מצילות מדבריות, מצילות ארוכות עוקץ** ו**במצילות החוף**.

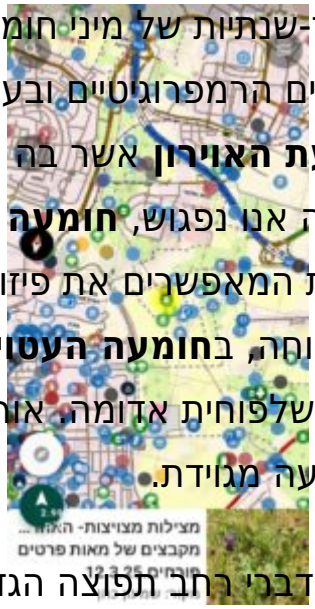

מצילות מצויצות, רחובות צילם שמעון כהן ©

<u>איך מגיעים</u> – בוויז "דרך מנחם בגין רחובות". נוסעים לכביש עוקף רחובות מזרח 423, מנחם בגין. לבאים מנס ציונה, להגיע דרך רח' הרצל ופניה מזרחה לרח' המדע עד בעיקול דרומה (ימינה) שם מצפון מזרח – דרך עפר בסמ"ש שחור מקבילה לכביש. [לחלופין לבאים ממזרח פונים צפון מערבה עד סוף רחוב בגין ושם עולים על דרך העפר סמ"ש שחור באזור העיקול שמאלה]. נוסעים כ-450 מטר בדרך העפר ופונים צפון מזרח, ממשיכים בדרך (הסימון הופך לכחול) נחנה את הרכב במקום שבו קו המתח הגבוה חוצה את הדרך. נצעד בכיוון דרום מזרח לעמוד החשמל הבא. הגעתם.

חומעה עטויה, *Rumex occultans*, רחובות

הסוג חומעה כולל 151 מיני צמחים אשר רובם הם מינים רב שנתיים עשבוניים ומואבקי רוח הגדלים באזורים ממוזגים של אירואסיה וצפון אמריקה. באזור הים תיכוני והמדברי, נוצרו במשך האבולוציה קבוצות חד-שנתיות של מיני חומעה אשר התאימו את עצמן לתנאי הסביבה: אלה הם מינים בעלי פרחים הרמפרוגיטיים ובעלי פירות מכונפים אשר להם יכולת הפצה טובה. יוצאת דופן היא **חומעת האוירון** אשר בה הצמחים הם דו ביתיים, כלומר, מפרידים זכר ונקבה. החומעה אותה אנו נפגוש, **חומעה עטויה**, היא מהמינים החד-שנתיים אשר לפרי שלהם יש כנפיים פרושות המאפשרים את פיזורם ברוח. לעומת **חומעה מגויידת** בה כנפי הפרי פרושות לרווחה, ב**חומעה העטויה** שולי קשוות הפרי מקופלים כלפי פנים ויצרים פרי אדמדם דמוי שלפוחית אדומה. אורך הקשווה בחומעה עטויה בין 9-17 מ"מ, לעומת 5-9 מ"מ בחומעה מגוידת.

בעוד ה**חומעה המגוידת** היא מין מדברי רחב תפוצה הגדל בכל רחבי חולות הסהרה וערב, הרי ש**חומעה עטויה** מצומצמת בתפוצתה למישור החוף מבירות עד רפיח.

חומעה עטויה שדה בור רחובות צילם שמעון כהן ©

<u>איך מגיעים</u> -ראה בערך מצילות מצויצות במדור זה

איריס נצרתי, *Iris bismarckiana*, שמורת האירוס הנצרתי, בסמיכות לבית העלמין בנוף הגליל (נצרת)

איריס נצרתי נמנה על תת-קבוצה של איריסי ההיכל להם "דגל לבן", כלומר שלושה עלי עטיף לבנים בפרח. הוא מאופיין על ידי שפית מנומרת בכתמים סגולים-שחורים ההופכים לכתמשחור רציף במבוא של תעלת ההאבקה. לכל איריסי ההיכל פרח יחיד על גבעול הפריחה ולכולם כתם שחור בבשיש השפית ומבוא תעלת האבקה. איריס נצרתי תואר מאזור נצרת וגדל רק בגליל. בלבנון מחליף אותו איריס סופרנה *I. suffarana* אשר יש לו זנים רבים כהי פרח וחיוורי פרח, כמו למשל **איריס הארזים**. יש הכוללים את איריס נצרתי ו**איריס ווסטי** בתוך הקומפקס של טקסורן **איריס סופרנה**, אולם אנו כציונים נלהבים מעדיפים לשמור על המינים האנדמיים. מספר האתרים של איריס נצרתי בארץ ישראל הולך ופוחת ובחלקם אחוז החנטה בהם קטן מאד. האתר הגדול ביותר ושופע הפרחים בשנים האחרונות הוא הר-יונה בקרבת בית הקברות בעיר נוף הגליל, היא אחותה התאומה של נצרת.

אִיריס נצרתי, נוף הגליל. 16.3.2025 צילם שמעון כהן ©

איריס נצרתי מימין – נוף הגליל 17.3.25, במרכז ושמאל – גבעת המורה 13.3.20025
צילם שמעון כהן © צילם רענן דונוביץ ©

<u>איך מגיעים</u> – בוויז נרשום: <u>בית העלמין -נוף הגליל</u>. השמורה נמצאת צפונית לצומת דרך רבין כביש 79 עוקף נצרת. נעבור את תחנת משנה חשמל, ומיד אחריה לפני בית העלמין נוף הגליל נפנה ימינה (מזרחה) נקיף את בית העלמין, שצפונה (שמאלה) נחפש בדרך את הפרחים..

עיריוני צהוב, *Asphodeline lutea*, שמורת האירוס הנצרתי, בסמיכות לבית העלמין בנוף הגליל (נצרת)

אחד הגיאופיטים השופעים בפריחת למרחוק בישראל הוא **עירויוני צהוב**. בעבר נמנה העיריוני על משפחת השושניים אך הסתבר שהוא שייך לקבוצה מיוחדת אשר לה קנה-שורש ושושנת עלים המלווה באופן ספירלי את עמוד התפרחת. הפרח של העיריוני גדול וצהוב ובניגוד לרוב צמחי השושנתיים הוא סימטריה בי-לטרלית ועמדה אנכית הפונה אל המאביק.

עיריוני צהוב, בית-העלמין בנוף הגליל צילם שמעון כהן ©

בסיסי האבקנים מורחבים ובונים כוסית עשירה בצוף אשר רק חרק בעל לסתות חזקות יכול לפותחה. דבורים גדולות וצופית מבקרות בסוף חודש פברואר בפרחים ולוגמות מהצוף הנקווה בכוסיות. ששת האבקנים אינם שווים בגודלם ומחולקים לשלושה עליונים קצרים, מעוטי אבקה ושלה תחתונים עשירי אבקה. הפרחים נפתחים לאורך היום וכולם נסגרים בלילה ומתמוססים. זאת לעומת עיריוני קצר שבו הפרחים נפתחים בארבע אחרה"צ ונסגרים בשעה תשע בערב.

באזור בורות לוץ, מצוי זן מיוחד של עריוני צהוב שבו כל עלי הכותרת של הפרח צהובים, זן זה נמצא לאחרונה גם בנחל אביב בצפון הגליל וידוע מאזור רא-אל נאקב בדרום לבנון. בזן השכיח של העריוני הצהוב הפרח דו-גוני כאשר שלושת עלי העטיף כתומים ואילו הפנימיים צהובים. לא ברורה זהותו הסיסטמטית של הזן "הכל צהוב" אשר אנו מייחדים לו את השם "עיריוני עזריה אלון" שכן עזריה אלון, זכרו לברכה, אמר תמיד שהעיריונים של בורות לוץ הינם טקסון נפרד הראוי להיקרא כמין נפרד.

איך מגיעים - ראה בערך איריס נצרתי במדור זה

מפת אזור בית העלמין בנוף הגליל

קוציץ סורי, *Acanthus syriacus*,

שמורת האירוס הנצרתי, בסמיכות לבית העלמין בנוף הגליל (נצרת)

קוציץ סורי הוא צמח עשבוני ים תיכוני, קוצני אשר אפשר לחשוב אותו כ"דינוזאור" של הצמחיה הים תיכונית: הוא שייך למשפחת הקוצציים הטרופית, אשר היתה נפוצה בעידנים קודמים (איוקן, מיוקן) באגן הים-התיכון ושרדו ממנה רק טקסונים מועטים. תפרחת הקוציץ מוזרה ומעניינת – הפרחים החיוורים ממוקמים בין שני חפי-ענק סגולים כהים ובבסיסם צוף רב. רק דבורים גדולות וחזקות כמו מלכות בובוס או דבורי-עץ מצליחות להידחק לתוך שופר הפרח ולהגיע לצוף. הצמח קוציץ, ידוע מאד בארכיטקטורה היוונית-רומית שכן עלין שמשו כמוטיב המרכזי בקישוטים אדריכליים של עמודים, כותרות (קורינטית) ומבנים.

קוציץ סורי ליד בית העלמין בנוף הגליל צילם שמעון כהן ©

קוציץ סורי ליד בית העלמין בנוף הגליל צילם שמעון כהן ©

<u>איך מגיעים</u> - ראה בערך איריס נצרתי במדור זה

==========

כל הזכויות שמורות ל"כלנית" ©

לציטוט: כהן ש, דונוביץ ר. אתרי פריחה מומלצים 29-23.3.25 (7), מרץ 2025. כתב-עת "כלנית", מספר 11.

==========